

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Problem avtonomne dežele Furlanija-Julijška krajina v odločilni fazi

Izjave predstavnikov strank in organizacij, ki delujejo med Slovenci v naši deželi

Problem ustanovitve dežele Furlanija-Julijška krajina prehaja — kot kaže — v odločilno fazo. Nas Slovence, ki živimo v pokrajinah, ki bodo pripadale novi deželi s posebnim statutom, ta problem še posebno zanima. Zato je razumljivo, da pokažemo zanimanje na ustanovitev dežele ne moremo spremljati pasivno. Tu di od našega sodelovanja v teh pripravah, t.j. od naše aktivne udeležbe v borbah za ustanovitev dežele s posebnim statutom, bo v veliki meri odvisno kakšen po posebni statut. Ker je ta problem tako aktualen in ker živo zanima vso našo javnost smo naprosili predstavnike strank in organizacij, ki delujejo med Slovenci v naši deželi, naj objasnejo svoje stališče, in še posebej, kako menijo, da je moč v tej fazi razviti akcije slovenske manjšine za avtonomno deželo. Izjave, ki smo jih prejeli, objavljam v celoti. Zato za njih vsebino uredništvo ne prevzema nobene odgovornosti. Nekaj pa moramo pripomniti, in to je, da so omenjene izjave po svoji vsebini sicer različne, toda iz vseh preveča ena sama želja, namreč, da bi posebni statut dežele dal Slovincem iste pravice, ki nam pripadajo in ki jih predvideva tudi republiška ustava. Jasno pa mora biti, da nam teh pravic nihče ne bo dal, ampak da jih moramo z združenimi močmi in v tesni povezanosti z italijanskimi demokratičnimi množicami izbojevati.

Našemu vabilu so se radevolje odzvali sledeči slovenski predstavniki:

MARIJA BERNETIČ, predstavnica Avtonomne tržaške federacije KPI je na gornje vprašanje takole odgovorila:
«V tem trenutku, ko smo tik pred začetkom razprave v parlamentu, je važno predvsem, da se vse regionalistične sile strnejo okrog vprašanj, ki so najbolj pereča. Za Slovence je nujno potrebno, da nastopajo enotno ne samo na vrhu, pač pa da mobilizirajo množice, da postavijo odločne zahteve po vključitvi zadovoljivih določil o priznanju njihove enakopravnosti v posebni statut dežele. Položaj terja, da se ne zavzemamo samo formalno za takšen posebnosti, ki bo priznaval Slovincem pravico do vsestranskega obstoja in razvoja, pač pa da tudi s konkretnimi ljudskimi akcijami podpremo boj, ki ga v parlamentu, v deželi in v vsej Italiji bojujejo regionalistične, demokratične in napredne sile.

Komunistična partija se je vselej dosledno zavzemala ne le za obstoj, marveč tudi za vsestranski razvoj slovenske narodne manjšine. Prav tako se bo odločno zavzemala za pravice naše narodne manjšine sedaj, ko je na dnevnem redu vprašanje dežele s posebnim statutom.

Borila se bo za dosego priznanja popolne enakopravnosti Slovincem. KPI je prva predložila osnutek posebnega statuta, v katerem so izražene težnje in zahteve slovenskega prebivalstva, ki živi v Italiji. Pripominjam tudi, da bi bilo umestno, da bi se predstavniki slovenske skupnosti obrnili tudi na nekatere druge vsedrjavne politične stranke, zlasti na krščansko demokracijo in vztrajali v zahtevi, naj se vključijo v posebni statut konkretna določila o pravicah slovenske narodne manjšine in to po duhu in črki republiške ustave ter mednarodnih dogovorov. Iz izkušenj pa vemo, da demokratičnih, socialnih in drugih pravic nam nihče ne podarja. Zato se moramo za te pravice bojevati. In moramo jih izbojevati!»

Dr. JOŽE DEKLEVA, predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze je dal sledečo izjavo:
«Da dosežemo določene uspehe v tej akciji, pa tudi v kateri koli bodoči pobudi, je važno, da predstavniki manjšine nastopajo najmanj s po vsebini enotnimi zahtevami. V konkretnem primeru smo to dosegli s peticijo, ki so jo podpisale poleg vseh predstavnikov manjšine tudi nekatere kulturne organizacije. Bodoči koraki naj bi bili, da bi tri ali petčlanska delegacija, sestavljena iz skupin podpisnic peticije obiskala predstavnike vlade v Rimu, pokrajinska in osrednja politična vodstva in jim podrobno obrazložila ter utemeljila naše v peticiji zelo skrbne zahteve. Če bi to naletelo na odpor iz katerega koli razloga ali če bi bilo za stvar bolj koristno, naj bi se predstavniki sporazumeli kje naj se skupno in kje ločeno nastopi.

Naloge medstrankarskega odbora, ki je pripravil peticijo, naj bi bile še:

- a) pripraviti primerno dokumentacijo naših zahtev;
 - b) primerno usmerjati pismeno in ustno propagando;
 - c) organizirati še v teku tega meseca zborovanje slovenskih pokrajinskih in občinskih svetovavcev Tržaškega ozemlja, goriške in videmske pokrajine, skupno s političnimi in kulturnimi predstavniki, ki naj bi izglasovali ustrezno resolucijo in izvolili delegacijo, da bi jo izročila vladi v Rimu;
 - č) obstoječi medstrankarski odbor naj bi še razmislil, ali ne bi kazalo, da se organizira v primerem času množično zborovanje vseh Slovincem v Italiji.
- Le s skrajnimi naporji in enotnim nastopom bomo v konkretnih razmerah dosegli pričakovane uspehe.

PETER SANCIN, občinski svetovavec PSI v Gorici, je dal sledečo izjavo:

«Ustanovitev dežele s posebnim statutom Furlanija-Julijška krajina zanima še posebej slovensko manjšino v Italiji, ker vidi v novem samoupravnem organu predvsem možnost, da se končno formulirajo iste določbe za ščitenje in razvoj etnične manjšine ob vzhodnih mejah republike, ki jih Slovenci šakamo že vrsto let. Pričakujemo torej, da bo delžalni statut vseboval v duhu členov 3 in 6 ustave in mednarodnih sporazumov točne garancije za državljanje slovenske etnične pripadnosti.

Slovenske organizacije in politične stranke so v zvezi z ustanovitvijo (Nadaljevanje na 4. strani)

Dogodek tedna

Ponesrečen ameriški jedrski poskus

Poskus ZDA, da bi opravile prvo jedrsko razstrelitev v veliki višini se je izjalovil. Po načrtih strokovnjakov, naj bi bila razstrelitev izvedena v višini 60 km. Jedrsko bombo naj bi v tako veliko višino ponesla raketa «Thor». Toda že nekaj minut po izstrelitvi rakete so strokovnjaki za nadzorovanje poleta opazili, da nekaj ni v redu z raketo, zato so jo uničili. Tisti del rakete, na katerem je bila pritrjena jedrska bomba, je padel v Tihi ocean.

Komisija za jedrsko energijo in obrambno ministristvo v Washingtonu sta kmalu zatem objavila skupno poročilo, ki pravi, da so raketo uničili iz varnostnih razlogov, ker je nastala okvara na njej in ker je odpovedal kontrolni sistem. Kaj se je zgodilo z jedrsko bombo? Tega zadevno poročilo ne omenja.

Vest o tem poskusu Američanov je močno vznemirila ves svet. Povsem upravičeno. Ta poskus bi namreč lahko povzročil nepopravljivo katastrofo, ki bi utegnila imeti strahovite posledice za vse človeštvo. To je še en dokaz kako daleč so že vojni blazneži in ciniki.

Ta ponesrečen poskus je še enkrat pokazal kako nevarno je lahkomišelnost «igračkanje» z jedrskim orožjem. Če enkrat se postavlja vprašanje: kaj bi se lahko zgodilo, če bi bile odpovedale

naprave za uničenje nosilne rakete v ozračju ali pa če bi se bila jedrska bomba razpočila v morju? Kaj bi se zgodilo če bi bila raketa poletela v drugo smer in bi se bomba razpočila na obližem področju?

Začasni generalni tajnik CZN U Thant je ostro obsodil ameriške jedrske poskuse v velikih višinah. «Smatram — je dejal — da so ti načrti dokaz zelo nevarne psihoze». U. Thant je poudaril tudi, da popolnoma soglašajo z resolucijami Glavne skupščine OZN o prepovedi jedrskega orožja.

Protijedrskim poskusom so se izrekli tudi številni znanstveniki v raznih deželah sveta. Celo veliki ameriški list «New York Times» je izrazil zaskrbljenost in se zavzema za sklicanje konference, na kateri naj bi razpravljali o nevarnostih jedrskih razstrelitev.

Odmev zaskrbljenosti zaradi ameriških načrtov je prišel do izraza tudi v rimski poslanski zbornici. Skupina komunističnih poslancev je postavila posebno interpelacijo v zvezi s to zadevo.

Za zaključek še to: Najnovejši načrti za jedrske poskuse potrjujejo, da se svet nahaja pred veliko nevarnostjo, da je zato borba za mir in za prepoved vsega jedrskega orožja danes bolj kot kdaj koli prej ne le aktualna marveč nujno potrebna!

Zakaj se ne izvaja zakon o slovenskih šolah?

Protestna stavka slovenskih šolnikov v Gorici

Zakon za slovenske šole, ki je bil sprejet 19. julija 1961 pravi, da bo minister za javno vzgojo v roku 6 mesecev določil stavež na slovenskih šolah. Od tedaj je preteklo skoraj eno leto, toda omenjeni stavež še ni določen. Določila zakona se torej ne izvajajo. Povsem je razumljivo, da je zaradi tega veliko nezadovoljstvo v vrstah šolnikov, ki poučujejo na slovenskih šolah. Ker je bilo dosedanje prizadevanje neuspešno, so goriški profesorji skupno s pomožnim osebjem napovedali dvodnevno protestno stavko. Stavka je popolnoma uspela. Prav gotovo bi bil uspeh učinkovitejši ako bi bili stavkali istočasno tudi tržaški šolniki — in ne le tisti, ki službujejo na srednjih marveč tudi tisti, ki so v službi na osnovnih šolah. Pravzaprav bi imeli tržaški šolniki še več razlogov za protestno stavko, saj - baje - prav iz Trsta izhaja sabotiranje določil zakona za slovenske šole.

V sredo so goriški šolniki objavili sledeče sporočilo:
«Šolniki slovenskih srednjih šol v Gorici, zbrani na sestanku, danes 6. junija, so ugotovili popoln uspeh prvega od dveh dni napovedane stavke, ki jo je proglasil Sindikat slovenskih šolnikov v Gorici, obenem so soglasno odobrili sledečo brzo

javko predsedniku republike, predsedniku ministrskega sveta in ministru za javno vzgojo:

«Šolniki slovenskih srednjih šol v Gorici ogorčeno protestiramo z dvodnevno stavko, ker ni bil izveden zakon o slovenskih šolah z dne 19. julija 1961, št. 1012.

Gorica, 6. junija 1962.
Izvršni odbor
Sindikata slovenskih šolnikov»

Proces proti delavcem

Na goriškem sodišču je bila dne 25. maja sodna razprava proti desetim delavcem, ki so sodelovali v stavkovnih akcijah v predilnici, ki so se vršile aprile 1961. Na zatožno klop je bil pozvan tudi dr. Battello, član vodstva goriške federacije KPI. Obramba je popolnoma izpodbila teze obtožnice. Od obtožencev je bil samo eden obsojen na 5 mesece zapora pogojno, dva sta bila oproščena zaradi mladoletnosti, vsi ostali pa so bili popolnoma oproščeni zaradi pomanjkanja dokazov.

Več o tem nesmiselnem procesu proti delavcem, ki so zahtevali samo svoje pravice, bomo pisali v prihodnji številki.

Skupščina tržaških komunistov

V torek 12. junija ob 20. uri bo v Ljudskem domu v Trstu — ulica Madonnina 19 — skupščina tržaških komunistov. Poslanec Vidali bo govoril o temi: «Politična aktualnost in tržaški komunisti».

Zadnje vesti

Razprava o deželi v poslanski zbornici

V sredo se je v Rimu sestala parlamentarna komisija za ustavne zadeve in začela proučevati vprašanje dežele v posebnim statutom Furlanija-Julijška krajina. Komisija je sklenila, da vzame kot osnovo za diskusijo osnutek statuta, ki ga je predložil poslanec Blasutti skupno z nekaterimi drugimi videmskimi poslanci. V ta osnutek bodo vnešeni popravki.

Na isti seji je komisija sklenila tudi, da imenuje posebno ožjo ko-

misijo, ki bo vzela v pretes celotno vprašanje. Komunistično skupino v tej komisiji zastopa poslanec Enzo Santarelli, ki je znan kot strokovnjak za regionalne probleme in je bil že večkrat v Trstu in v drugih krajih naše dežele kjer je imel možnost, da se je na kraju samem seznanil z našimi problemi.

Končno je bilo sklenjeno, da bo poslanska zbornica začela razpravljati o problemu dežele dne 12. junija.

POLITIKA

Aktualen politični problem

Alžirija in Francija

Z osvojitvijo Alžirije v tridesetih letih preteklega stoletja se je začela obnova francoskega kolonialnega imperija, z alžirsko tragedijo se zaključuje francoski kolonializem.

Njegov zaton zmaje do temeljev francosko demokracijo, odkrije šibkosti njenih ustanov, pomeni vsekakor težko politično in moralno preizkušnjo za francoske demokratske sile, prav gotovo večjo preizkušnjo, kot sta bili vojna in nemška okupacija. V boju proti nacistom se je antifašistična zavest združevala z nacionalnim ponosom, ampak potem, in sedaj? Kakšno doslednost in kakšno moč je pokazala francoska demokratska zavest nasproti narodno osvobodilnemu gibanju v francoskih kolonijah?

Ko je pred sedmimi leti izbruhnil poslednji boj Alžircev, se večina Francozov ni zavedala, da je bil tisti boj pravičen in zgodovinsko nujen. Takšno razumevanje bi smeli pričakovati vsaj od leve, ampak levičarski strank gledali na alžirsko gibanje. Mendes-France in Guy Mollet, predstavnik demokratsko usmerjenega javnega mnenja in voditelj francoske socialne demokracije, sta kot predsednika večkrat izjavila, da je Alžirija francoska in da taka ostane. V resnici pa Alžirija ni nikoli postala francoska, ker se Alžirci nikoli niso vdali francoskemu gospodstvu in se odpovedali

Alžirci se niso nikoli vdali francoskemu gospodstvu

lastni državi, in francoski koloni, ki so se v teku enega stoletja naselili v severnih predelih Alžirije in se polastili njenega bogastva — niso mogli spremeniti te resničnosti. Nasprotno, brutalno izkoriščanje muslimanov in rasistični prezir do njih sta onemogočila kompromisno rešitev alžirskega vprašanja in sta dala alžirskemu narodno osvobodilnemu gibanju revolucionarno smer.

Alžirce je boj za osvoboditev stalo nepopisno trpljenje. Toda iz njega je nastal narod, ki je si bo samozavestno utrl pot v človeško življenje. Koliko je pa skrajna obramba «veličine» stala francoski narod? Veliko več kot alžirsko zemljo in njeno bogastvo, veliko več kot ponižanje francoskega ponosa.

Sita francoska buržoazija obžaluje morda te izgube, ali celo ne: vse preveč je ponosna na sedanji razmah francoskega gospodarstva, ki ga celo ameriški predsednik občuduje. Teško, da se francoska buržoazija zaveda, kaj je napravila: staro idealno premoženje francoskega naroda, neko častno politično preteklost.

To premoženje so od vsega začetka reševali le tisti, ki so takoj stopili v boj proti umazani vojni in razglašali svetu njene grozote, in so, zato tudi osebnostno plačali. V začetku jih ni bilo mnogo. Demokratska zavest se je v Franciji prebujala počasi, spričo tegobe vojne, ki ji ni bilo videti konca in predvsem spričo politične involucije, ki je čedalje bolj zajemala Francijo in je bila s tisto vojno tesno povezana.

e. a.

(Se nadaljuje)

Važna pobuda CGIL

Deželni sestanek na katerem so razpravljali o podržavljenju električne energije

Prejšnji četrtek je bil v kraju Maniago pri Vidmu deželni sestanek, na katerem so razpravljali o vprašanju podržavljenja virov električne energije. Sestanek so klicale pokrajinske delavske zbornice iz Trsta, Vidma, Gorice in Pordenona ob sodelovanju Italijanske federacije nameščencev električnih podjetij, ki je včlanjena v CGIL.

Sestanka so se udeležili sindikalni voditelji in predstavniki obrtnikov, krajevnih ustanov, občinski in pokrajinski svetovavci ter nameščenci električnih podjetij iz vse dežele.

Po pozdravnem nagovoru odgovornega tajnika Delavske zbornice iz Pordenona je podal izčrpano poročilo Giorgio Bucci, član vsedravnega vodstva Italijanske federacije nameščencev električnih podjetij. Sledila je diskusija, v katero so posegli dr. Bosari iz Perdenona, tajnik pokrajinske federacije nameščencev električnih podjetij iz Gorice Calli, poslanec Bettoli, odgovorni tajnik CGIL za Carnijo Gabino, odgovorni tajnik CGIL iz Trsta Bonomo Tominez, ki je sestanku tudi predsedoval, predsednik obrtnikov iz Maniago in tov. Calabria iz Trsta. Vsaj govorniki so poudarjali, da je podržavljenje virov električne energije nujno potrebno.

Na sestanku je bil odobren pristop k iniciativi odbora, ki je bil ustanovljen za borbo proti SADE v Ferrari. Soglasno je bila izglasovana tudi resolucija, s katero so zborovavci sprejeli na znanje programatične obveznosti vlade in ki imajo za cilj preprečiti podržavljenje virov električne energije. Resolucija poziva tudi vlado, naj sprejme

ukrepe za podržavljenje električne energije, najkasneje do 15. junija t.l.

Dokument, ki je bil odobren podarja, da je podržavljenje virov električne energije eden izmed temeljnih pogojev za industrijski in gospodarski razvoj v deželi Furlanija-Julijska krajina, v okviru elaboracije in realizacije deželne načrta za gospodarski in socialni razvoj. Nadalje ta dokument podčrtuje nujnost uveljavitve norm tarifne politike v korist obrtništvu, male in srednje industrije ter kmetijstva, to je politike, ki naj omogoči večjo potrošnjo energije po znižanih cenah.

Na sestanku je bila poudarjena tudi nujnost uvedbe demokratične kontrole po predstavnikih potrošnikov, deželne ustanove, krajevnih ustanov in delavskih sindikatov. Prav tako je bila poudarjena zahteva, naj dobe nameščenci električnih podjetij večje kontraktualne možnosti, jamstvo za ohranitev že pridobljenih pravic ter poenotenje in izboljšanje mezd.

a. c.

Solidarnost s portugalskim in španskim ljudstvom

Federativni odporniški svet v Trstu, ki združuje vse sile, ki so se borile proti fašistični diktaturi in za demokracijo, izraža svojo solidarnost s španskim in s portugalskim ljudstvom, ki s stavkami delavcev ter odporništvom intelektualcev in študentov nadaljuje junaško borbo proti Francovi in Salazarjevi fašistični diktaturi za svobodo, mir in civilizirano življenje.

Federativni svet odporniškega gibanja v Trstu

Dr. K. Šiškovič

Vloga KPI v življenju slovenske narodne skupnosti na Tržaškem

III.

V trenutku, ko je fašizem začel razsajati po Italiji in je prevzel oblast v svoje roke, je nastal zelo resen problem, namreč kako je smatrati slovensko in hrvatsko skupnost v mejah Italije. Fašizem se je prav proti tej skupnosti zaganjal z vsemi svojimi silami, ki so temeljile na nacionalistični in rasistični ideologiji, na imperialistični usmeritvi italijanskega kapitala, ki je v zahodnem delu Evrope in Sredozemlja trčil ob nepremostljivi jez francosko-angleškega imperializma in kolonializma in je zato videl le v pronicanju čez Sočo in na Balkan možnost razširitve lastnega vplivnega področja. Zato je bilo jasno, da je bilo za fašizem zelo važno, kako si bo na vzhodnih mejah države zagotovil «trdne meje», kar je bilo mogoče samo preko politike odločnega raznarodovanja, asimiliranja, zloma enotne «tujerodne» narodne skupnosti. Takšna politika nasproti Slovincem in Hrvatov v Juljski krajini in Istri je bila nujna tudi zaradi protidemokratskega bistva fašizma, ki ni trpel v svojem «italijanstvu» nobenega neitalijanskega otoka, ki bi že s samim svojim obstojem postavil v dvom «zgodovinske», vojaške in narodnostne meje

«cesarske Italije». Bilo je nedvomno še več drugih razlogov, ki so narekovali fašizmu, da se je z vso silo spravil nad Slovence in Hrvatov na vzhodnih mejah, a je težko o tem podrobneje razpravljati v kratkem predavanju. Vsekakor pa ne smemo pozabiti, da so bili Slovenci in Hrvatji v naših krajih podvrženi dvema vrstama pritiskov: pritisku in preganjanju, ki so ga bile deležne demokratske in antifašistične sile, komunistične in socialistične še posebej, ter pritisku in preganjanju, ki so ga bile specifično deležne narodnostne manjšine.

Prav zato se je postavljalo KPI vprašanje: smatrati slovensko in hrvatsko narodno skupino v Italiji kot nekaj enotnega ali pa nekaj deljenega, zastopati striktno razredne interese slovenskih in hrvatskih delovnih ljudi v okviru interesov delovnih ljudi italijanske države ali pa smatrati, da je boj Slovincem in Hrvatov nekaj objektivno revolucionarnega, revolucionarni faktor v boju za demokracijo in svobodo v Italiji, v boju za zlom fašizma.

KPI je razumela, prav zato ker je bila leninska partija, da je v pogojih boja proti fašizmu in najbolj grobega procesa raznarodovanja slovenske in hrvatske skupnosti nujno

mobilizirati brez razlike vse sile in podpreti narodno manjšino v celoti brez kakršnega koli razlikovanja. Razumela je tudi, da ima boj za spoštovanje narodnostnih pravic Slovincem in Hrvatov pravi pomen le v trenutku, ko se le tem odpirajo vse možnosti osvoboditve, t.j. tudi možnost samoodločbe in odcepitve. Zaradi tega je KPI podpisala s KP Avstrije in Jugoslavije izjavo o samoodločbi iz leta 1934.

V tem okviru je KPI smatrala boj slovenske in hrvatske skupnosti pod Italijo kot objektivno napreden. Zato ga ni le podprla od zunaj, pač pa je mobilizirala svoje članstvo, da ga razširi in se ga udeležuje. Najaktivnejši borci v tej bitki so bili slovenski in hrvatski člani KP. KPI je šla v tem svojem prizadevanju dosledno dalje. Podpirala je tudi izrazito nacionalistična gibanja, čeprav so ta preko nekaterih svojih voditeljev neredko dokazala, da niso opustila svoje stare protidelavske in protisocialistične koncepcije, in čeprav ni prenehala svojega boja proti obema nacionalizmoma. Razumljivo pa je bilo za KPI, da je slovenski in hrvatski nacionalizem le odraz nevarnejšega, hegemonkega italijanskega šovinizma, ki je predstavljal težnje genocida.

Ta politika komunistične partije se je izkazala kot pravilna v stvarnosti, saj je omogočila široko mobilizacijo množic v borbi proti fašizmu in najširšo ljudsko vstajo v narodno osvobodilnem boju. Ta politika je ustvarila pogoje ne le za najširšo antifašistično fronto med Slovenci in Hrvatji, pač pa predvsem tesno povezavo med italijanskimi in slovensko-hrvatskimi ljudskimi množicami, kar je bilo življenjske važnosti za nadaljni obstoj naših ljudi v teh krajih. Pravilna usmeritev v reševanju narodnostnega vprašanja za časa fašizma je omogočila podporo italijanskih protifašistov in demokratov-pravičnemu boju narodnostne manjšine. Lahko rečemo, da brez takšne politike bi bil boj Slovincem in Hrvatov težavnejši in ne bi bil tako uspešen, kot se je pozneje izkazalo. V tem skupnem boju, ki mu je bila podlaga težnja po rešitvi izpod fašistične diktature in po obnovitvi svobode in demokracije, je bila vzpostavljena tista skupna povezava med italijanskimi in slovensko-hrvatskimi množicami, ki je bila pretrgana v drugi polovici XIX. stoletja, ko so se vsa vprašanja skušala reševati preko nacionalizma in preziranja pravic druge narodnosti.

(Dalje prihodnjič)

